
Kyrkomötet Gudstjänstutskottets betänkande 2015:2

Kyrkohandboksarbetet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas fyra motioner med relation till kyrkohandboksarbetet. I motion 2015:15 föreslås kyrkomötet besluta att ge kyrkostyrelsen tillkänna vad som anförts i motionen angående mer tid för kyrkohandboksarbetet.

Gudstjänstutskottet bejakar motionens intention att arbeta med gudstjänsten på ett sätt som är såväl öppet som relevant för dagens samhälle, men menar att motionen famnar ett betydligt vidare perspektiv än det konkreta arbetet med en kyrkohandbok.

I motion 2015:49 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt ta fram och distribuera ett studiematerial om gudstjänsten.

Gudstjänstutskottet delar motionärens uppfattning att samtal om gudstjänsten och arbete med gudstjänsten är viktigt. Samtidigt menar utskottet att det redan idag finns sådana material framtagna.

I motion 2015:76 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur en kyrkohandbok på nätet, att ersätta den tryckta kyrkohandboken, skulle kunna tas fram.

Utskottet pekar på att handboken är antagen av kyrkomötet och i den uttrycks Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Gudstjänstutskottet menar därför att en digital version av handboken som ständigt öppnar upp för nyformuleringar, tillägg och borttaganden inte är möjlig för Svenska kyrkan att använda.

I motion 2015:94 föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ha med en förbön som innehåller bön för vårt statsöverhuvud samt för rikets demokratiskt valda ledning, dessutom föreslås kyrkomötet besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ta med Förbön ”1” som helhet från 1986 års kyrkohandbok.

Gudstjänstutskottet ser bön som ett mycket viktigt inslag i såväl den enskilde kristnes som i kyrkans liv och menar att förbön är något centralt i den kristna kyrkan. Utskottet menar dock att det som motionärerna efterlyser redan är möjliggjort genom att såväl nuvarande kyrkohandbok som handboksförslaget 2012 ger möjlighet till fria böneformuleringar.

Med det ovan angivna föreslår Gudstjänstutskottet att samtliga motioner avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:15.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:49.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:76.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 1.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2015:15 av Anders Åkerlund, Ge handboksarbetet mer tid

Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen tillkänna vad som anförts i motionen angående mer tid för kyrkohandboksarbetet.

Motion 2015:49 av Dag Sandahl, Kyrkohandboksarbetet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt ta fram och distribuera ett studiematerial om gudstjänsten.

Motion 2015:76 av Kekke Paulsson m.fl., Kyrkohandbok på nätet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur en kyrkohandbok på nätet, att ersätta den tryckta kyrkohandboken, skulle kunna tas fram.

Motion 2015:94 av Jerker Schmidt och Peter Nordgren, Förbön för konung, riksdag och regering

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ha med en förbön som innehåller bön för vårt statsöverhuvud konungen samt för rikets demokratiskt valda ledning i form av riksdag och regering.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i sitt förslag till ny kyrkohandbok ta med Förbön ”1” som helhet från 1986 års kyrkohandbok.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2015:76 i Ln 2015:3y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Arbetet med *Den svenska kyrkohandboken* har en flerårig bakgrund. Upptakten till dagens arbete togs redan under slutet av 1990-talet då kyrkohandboken, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok* var föremål för en samlad översyn och revision. Utredningarna presenterades i Svenska kyrkans utredningar (SKU) 2000:1–6. Kyrkostyrelsen beslöt i samråd med biskopsmötet att arbeta med en bok i taget. Evangelieboken antogs av kyrkomötet 2002 och *En liten bönbok* antogs 2005. Efter remissomgången sköts översynen av Kyrkohandboksgruppens förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan från år 2000 på framtiden.

I april 2006 beslutade kyrkostyrelsen om direktiv för det fortsatta arbetet med en översyn av *Den svenska kyrkohandboken*. I direktiven angavs att erfarenheterna från 2000 års förslag till ny kyrkohandbok och dess remissomgång skulle tas tillvara. Kyrkostyrelsen beslutade även om en arbetsmodell för översynen med en arbetsgrupp, en referensgrupp för att följa arbetet, en bred process med förankring på stiftsnivå och en remissbehandling av arbetsgruppens resultat, (kyrkostyrelsens direktiv 2006–04–19). Kyrkostyrelsen beslutade också om att det i det fortsatta arbetet med en grundordning för mässans firande skulle tas hänsyn till flera olika aspekter för att tillgodose behovet av gemensam struktur, men också öppenhet och möjlighet till lokal förankring. Några av dem var:

- lokal gestaltning i förhållande till Svenska kyrkans allmänkyrkliga tradition i struktur och språk,
- föreskrivna moment – lokal gestaltning,
- fasta formuleringar – stor alternativrikedom,
- igenkännande och flexibilitet.

Biskopsmötet förde den 20 oktober 2009 en diskussion om kyrkohandboksförslaget där det rådde enighet om att det fanns starka skäl att ompröva direktiven att arbetet skulle avse en översyn av *Den svenska kyrkohandboken* snarare än en revision. De tidigare direktiven förnyades genom beslut i kyrkostyrelsen 2009 där bland annat följande aspekter på arbetet benämns:

- i vilken mening uttrycks Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära iordalydelse, innehåll, struktur och gestaltning.
- konstitutiva moment för nattvardsmässan ...
- fasta formuleringar – stor alternativrikedom ...
- gudstjänstutveckling i ett ekumeniskt och internationellt perspektiv.

Mellan första söndagen i advent 2012 och domssöndagen 2013 användes förslaget till kyrkohandbok i 40 procent av Svenska kyrkans församlingar. I den efterföljande remissprocessen inkom närmare 640 svar. Ett reviderat förslag arbetas fram och färdigställs under 2015. Den 1 januari 2016 går ett reviderat förslag på remiss. Alla församlingar kan svara på remissen och särskilda frågor ställs till församlingarna som prövade förslaget 2012–2013. År 2017 lämnas ett slutförslag till ny kyrkohandbok till kyrkomötet.

Ge handboksarbetet mer tid

Kyrkostyrelsen beslutade i april 2006 om fortsatt arbete med översyn av *Den svenska kyrkohandboken*. I direktiven angavs att översynen skulle ske i två steg, där steg ett skulle omfatta en övergripande reflektion över gudstjänsten och parallellt därmed ett arbete med Svenska kyrkans mässordning. Steg två skulle avse övriga gudstjänster och kyrkliga handlingar. Det första steget avslutades i och med att reflektionsdokumenten *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundprinciper*. Dokumenten sändes ut på remiss från kyrkostyrelsen till domkapitlet i december 2009. Remisstiden sträckte sig från 11 februari till 11 juni 2010. (Dokumentet samt remissvar och remissammanställning finns tillgängliga på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken). Reflektionsdokumentet syftade bland annat till att diskutera och belysa såväl identitet som relevans i relation till gudstjänsten. Under rubriken Behov och tendenser listas ett flertal punkter som söker ringa in uppgiften, de sista två lyder:

- Generellt betonas att gudstjänsten måste ge utrymme såväl för en tydlig gemenskap i ett allt mer individualistiskt präglat samhälle, som för individualitet och personlig integritet.
- På motsvarande sätt understryks att gudstjänsten behöver ge rum för såväl delaktighet och aktivitet som vila och kravlöshet från deltagarnas sida.

Reflektionsdokumentet samt de inkomna remisserna har sedan legat till grund för kyrkohandboksförslaget 2012.

Kyrkohandboksarbetet

I samband med att handboksförslaget skulle prövas togs ett material fram i samarbete mellan Svenska kyrkan och Sensus, *I denna rymd möts vi*. Materialet finns tillgängligt på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken. I förordet beskrivs materialets intentioner.

Varför firar vi gudstjänst? Svaren på den frågan varierar: För att få kontakt med Gud, hämta andlig påfyllning, för att fylla ett religiöst behov eller för att Ordet och sakramenten är navet i ett kristet liv och gudstjänsten är den grundläggande kristna gemenskapen. Det här samtalsmaterialet handlar på olika sätt om gudstjänsten/.../ Materialet ger kunskap om det nya kyrkohandboksförslaget och här finns även texter med livsberättelser och erfarenheter. Med *I denna rymd möts vi* vill vi väcka tankar och ge nya infallsvinklar på gudstjänst, tro och existens i samband med att det nya kyrkohandboksförslaget börjar prövas i Svenska kyrkan.

I den remissammanställning som gjordes efter remissomgångens slut 1 februari 2014 blev det också tydligt att många församlingar på skilda sätt arbetat med och arbetar med frågor kring gudstjänsten. (Remissammanställningen finns tillgänglig på www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken).

Som en självständig del av reflektionsfasen i revisionsarbetet skrevs Ninna Edgardhs forskningsrapport *Gudstjänst i tiden. Gudstjänstliv i Svenska kyrkan 1968–2008*, (Arcus 2010). Rapporten ger en fördjupad bakgrund till kyrkohandboksrevisionen. Gudtjänsten behandlas utifrån fyra olika perspektiv: den lokala församlingens, individens, ett samfundsperspektiv och den världsvida kyrkans.

Kyrkohandbok på nätet

Enligt Svenska kyrkans kyrkoordning uttrycker kyrkohandboken kyrkans tro, bekännelse och lära. I 18 kap. Gudstjänstböcker, Inledning står det ”I gudstjänstböckerna uttrycks vad kyrkan tror, bekänner och lär. Gudstjänsten återspeglar såväl kyrkans tradition som förnyade former för gemensam tillbedjan. Kyrkohandboken ger ordningen för gudstjänsterna och de kyrkliga handlingarna”. Vidare står det i 18 kap. 1 § att ”Svenska kyrkans gudstjänstböcker är, förutom Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok. Dessa ska som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära antas av kyrkomötet”.

Såväl i kyrkostyrelsens beslut om fortsatt översyn av *Den svenska kyrkohandboken* 2006 som i de av kyrkostyrelsen förnyade direktiven från 2009 påpekas vikten av möjlighet till lokal gestaltning och vikten av fasta formuleringar med stor alternativrikedom.

Förbön för konung, riksdag och regering

Arbetet med ny kyrkohandbok pågår. Under 2012 och 2013 användes förslaget till kyrkohandbok i 40 procent av Svenska kyrkans församlingar. I den efterföljande remissprocessen inkom en stor mängd svar. Under 2015 bearbetas förslaget med hjälp av experter som granskar språk, teologi och musik. Den 1 januari 2016 går ett reviderat förslag på remiss. Då ges ytterligare möjligheter att bidra med synpunkter för att få en brett förankrad kyrkohandbok för församlingarnas gudstjänstfirande.

I förslaget till ny kyrkohandbok (2012) står under rubriken Kyrkans förbön (s. 49): ”Kyrkans förbön är ett fast moment i högmässa, fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst. Kyrkans förbön kan utformas med föreslagna eller med andra förböner”. Förslaget ger därmed fritt utrymme att utforma egna böner i den lokala församlingen. Vidare står det (s. 49) att förbönen kan skrivas lokalt, men att en struktur kan vara till hjälp. Sedan följer fem förslag på strukturer i punktform där en innehåller punkten ”vårt eget land” och en annan punkten ”samhället”. Båda punkterna öppnar upp för och ger utrymme för bön för konung, riksdag och regering.

Utskottets överväganden

Ge handboksarbetet mer tid

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:15.

Gudstjänstutskottet bejakar motionens intention att arbeta med gudstjänsten på ett sätt som är såväl öppet som relevant för dagens samhälle samtidigt som det upprätthåller en identitet med kyrkans tradition. Utskottet menar också att motionären benämner frågor som är viktiga för kyrkan i varje tid. Samtidigt är utskottets mening att motionen famnar ett betydligt vidare perspektiv än det konkreta arbetet med en kyrkohandbok och därför inte direkt kan kopplas samman med det pågående kyrkohandboksarbetet.

Att mer tid gynnar handboksarbetet menar utskottet inte är självklart sant. Utskottet menar att vissa frågor blir man som kyrka aldrig klara med och man ska heller inte bli klar med dem. Arbetet med gudstjänsten måste ses som en ständigt pågående process där handboken blir ett avtryck av en viss tid och inte främst förstås som en slutprodukt. Det finns ett värde i att processen fullföljs under innevarande mandatperiod.

Utskottet påpekar också att det är väldigt viktigt att församlingarna får möjlighet att pröva handboksförslaget. Utskottet förutsätter också att församlingarna liksom med 2012 års förslag kan fortsätta att pröva förslaget efter remisstidens utgång.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:15 ska avslås.

Kyrkohandboksarbetet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:49.

Utskottet delar motionärens uppfattning att samtal om gudstjänsten och arbete med gudstjänsten är viktigt på såväl församlingsnivå som stiftsnivå och nationell nivå. Samtidigt menar utskottet att det redan idag förs sådana samtal, inte minst i församlingar. Dessutom pekar utskottet på redan framtagna studiematerial som t.ex. *I denna rymd möts vi* som kan tjäna som ingång och hjälp för vidare reflektion kring gudstjänstens roll i dagens samhälle.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:49 ska avslås.

Kyrkohandbok på nätet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:76.

Kyrkohandboken är antagen av kyrkomötet och i den uttrycks Svenska kyrkans tro bekännelse och lära. Gudstjänstutskottet menar därför att en digital version av handboken som ständigt öppnar upp för nyformuleringar, tillägg och borttaganden

inte är möjlig för Svenska kyrkan att använda. Läronämnden betonar i sitt yttrande Ln 2015:3y vikten av att kyrkohandboken antas av kyrkomötet oavsett form för publicering.

Utskottet pekar också på den viktiga roll som en gemensam handbok spelar i kyrkan genom att borgen för igenkänning och samhörighet. Handboken är ett viktigt uttryck för enhet och en hjälp att hålla ihop kyrkan och detta skulle enligt utskottet kunna gå förlorat om möjligheterna att ändra i handbokens ordningar blev för stora.

Utskottet vill dock påpeka att kyrkohandboken ger visst utrymme för egna eller lokala ändringar och skrivningar. Nyskrivna texter skulle med fördel – menar utskottet – kunna samlas i digital form och vara tillgängligt för den som t.ex. söker idéer till nya texter eller böner.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:76 ska avslås.

Förbön för konung, riksdag och regering

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:94, punkt 2.

Gudstjänstutskottet ser bön som ett mycket viktigt inslag i såväl den enskilde kristnes som i kyrkans liv och menar att förbön är något centralt i den kristna kyrkan. Utskottet menar dock att möjliga böneämnen är outtömliga och därför inte bör regleras i detalj. I såväl den nuvarande kyrkohandboken som handboksförslaget 2012 finns såväl färdiga böner för olika tillfällen men ges också stora möjligheter att i gudstjänsten använda egna eller lokalt präglade böner. Utskottet menar därför att det som motionärerna efterlyser redan är möjligt.

Gudstjänstutskottet föreslår därför kyrkomötet att motion 2015:94 ska avslås i sin helhet.

Uppsala den 25 september 2015

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Maria Johansson-Berg, Anna-Karin Stråle Börjesson, Niklas Nilsson, Birger Jönsson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Sonja Grunselius, Kristina Backe, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Olsson, Stefan Hortlund, Gunilla Jannerstig, Martin Moberg, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskop Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2015:3y

Kyrkohandbok på nätet

Läronämndens yttrande över motion 2015:76

De liturgiska dokumenten är del av vår bekännelse. I inledningstexten till den första avdelningen i kyrkoordningen formuleras detta så:

Kyrkans lära formuleras genom den teologiska reflektionen över vad tron och bekännelsen innebär. Det är en uppgift för enskilda kristna och kyrkan att i varje tid på nytt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd. Läran uttrycks i trosbekännelser, i skrifter från kyrkans historia, i gudstjänstböcker och andra nutida dokument som kyrkan har bejakat.

Vidare sägs i 18 kap. 1 § i kyrkoordningen:

Svenska kyrkans gudstjänstböcker är, förutom Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok. Dessa ska som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära antas av kyrkomötet.

Läronämnden betonar vikten av att *Den svenska kyrkohandboken* antas av kyrkomötet oavsett form för publicering.

Uppsala den 21 augusti 2015

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cecilia Nahnfeldt, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Fredrik Modéus, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Margarethe Isberg, Karin Johansson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.